

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут
«Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ІНІ «Каразінський міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Микола ПИСАРЕВСЬКИЙ

«28» серпня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітня програма «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»

вид дисципліни обов'язкова

навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

«28» серпня 2025 року, протокол №1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Наталія ВІННИКОВА, д. політ. наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин.

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин

Протокол №1 від «25» серпня 2025 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Наталія ВІННИКОВА
(ім'я та прізвище)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»

Гарант освітньо-професійної програми

«Міжнародна інформація та міжнародні комунікації» (бакалаврського рівня)

(підпис)

Валерій РЄЗНІКОВ
(ім'я та прізвище)

Програму погоджено науково-методичною комісією ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Протокол № 1 від «27» серпня 2025 року

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Ганна ПАНАСЕНКО
(ім'я та прізвище)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Сучасні концепції міжнародних відносин» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації» підготовки бакалавра за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1 Мета викладання навчальної дисципліни – забезпечити здобувачів знанням про теоретико-методологічного підґрунтя трактування та навичками аналізу подій і процесів у міжнародних відносинах.

1.2 Основні завдання вивчення дисципліни:

- сформувати у здобувачів знання із ключових теоретичних шкіл та концепцій міжнародних відносин;
- сформувати розуміння методологічних засад аналізу міжнародних процесів;
- розвинути навички критичного мислення та аналітичного осмислення міжнародних подій, конфліктів, та глобальних викликів;
- навчити здобувачів застосовувати концептуальні рамки для аналізу конкретних кейсів у сфері міжнародних відносин;
- сприяти формуванню здатності до самостійного наукового пошуку, аргументованого висловлення позиції у сфері міжнародних відносин.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	-
Семестр	
3-й	-
Лекції	
32 год.	-
Семінарські заняття	
32 год.	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
56 год.	-
Індивідуальні завдання	
-	-

** у разі формування малочисельних груп обсяг аудиторного навчального навантаження, відведеного на вивчення навчальної дисципліни, зменшується відповідно до Положення про планування й звітування науково-педагогічних працівників Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.*

1.6. Перелік компетентностей, що формує ця дисципліна

Загальних компетентностей

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

Спеціальних (фахових) компетентностей

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень. 8 СК5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

СК5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

СК13. Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини.

СК16. Розуміння сутності сучасних стратегій ведення дипломатичних переговорів.

СК17. Здатність визначати особливості, характер та ступінь взаємозв'язків між суб'єктами міжнародних відносин різного рівня та налагоджувати міжнародні комунікації між ними.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує ця дисципліна

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі мають досягти таких результатів:

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН02. Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.

РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародними акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

РН16. Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні матеріали.

1.8. Пререквізити: «Сучасні концепції міжнародних відносин» передусе вивчення таких освітніх компонент: «Історія міжнародних відносин»; «Методи та логіка наукових досліджень»; Вступ до фаху «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»; «Політична історія та політичні системи країн світу».

1. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Класичні школи міжнародних відносин: реалізм та ідеалізм. Принципи класичної школи міжнародних відносин: суб'єктивізм, антропоморфізм, нормативізм. Теорія міжнародних відносин як синтетична дисципліна у системі суспільних наук. Міждисциплінарний характер теорії міжнародних відносин: взаємозв'язок ТМВ із політологією, соціологією, філософією, історією, географією, правознавством та економічними науками. Специфіка сучасного етапу розвитку науки про міжнародні відносини.

Реалізм. Основні ідеї Фукідіда, Ніколло Макіавеллі, Томаса Гоббса, Георга Гегеля, Карла фон Клаузевиця у формуванні основних положень політичного реалізму. Наукова інституціоналізація політичного реалізму в працях Ганса Моргентау. Ключові положення теорії політичного реалізму. Міжнародні відносини випливають із людської егоїстичної натури. Держави – головні актори міжнародних відносин. Національні інтереси – провідний мотив поведінки держав у світовій політиці. Сутність міжнародних відносин – боротьба за владу (вплив) між державами. Анархічність та незмінність – основні характеристики міжнародного середовища. Міждержавні конфлікти й зіткнення інтересів на світовій політичній арені у фокусі аналізу представників класичного реалізму.

Основні твердження теорії балансу сил: рівновага держав – основа стабільності міжнародних відносин, причини війн – порушення рівноваги сил між державами; запорука стабільності міжнародних відносин – створення міждержавних коаліцій.

Вестфальська модель міжнародних відносин як практичне втілення концепції балансу сил. Історичні передумови й нормативні засади Вестфальської системи міжнародних відносин: завершення Тридцятирічної війни 1618 – 1648 рр. і укладання Мюнстерського й Оснабрюкського мирних договорів 24 жовтня 1648 року.

Принципи концепції балансу сил :

1) основою нормальних міжнародних відносин є стабільність, що ґрунтується на рівновазі сил держав, які потенційно можуть воювати між собою;

2) причиною війни є порушення рівноваги сил між державами-ворогами, що дає підстави сильнішій сподіватись отримати перемогу та робить її позицію безкомпромісною, а поведінку – агресивною;

3) стабільність можна підтримувати, створюючи коаліції, спрямовані проти найсильнішої із держав (порушника рівноваги), до того ж сумарна сила членів коаліції має бути не менша за силу протилежної сторони.

Основні твердження теорії балансу сил: рівновага держав – основа стабільності міжнародних відносин, причини війн – порушення рівноваги сил між державами; запорука стабільності міжнародних відносин – створення міждержавних коаліцій.

Ідеалізм. Розвиток теоретичних засад ідеалізму в працях Аристотеля: твердження про суб'єктивний характер держави та її політики; остаточна мета взаємодії держав – благо громадян; володіння збройними силами – необхідність на випадок війни. Теологічна концепція Томи Аквінського і відродження основних тверджень ідеалізму в Середньовіччі. Ідея теократичності міжнародних відносин. Справедливість як ключовий принцип у взаємодії між державами.

Проекти концепту «вічного миру» – повного вилучення війни з міжнародних відносин і створення конфедерації держав у роботах провідних європейських мислителів. Обґрунтування впровадження системи міжнародного права Гуго Гроцієм. Концепція «обмеження сили» у міжнародних відносинах Джеремі Бентама. Цілісне формулювання ідеалістичного розуміння міжнародних відносин у працях Іммануїла Канта. Принципи дотримання перманентного миру між державами за Іммануїлом Кантом. Розвиток ліберального напрямку в теорії міжнародних відносин крізь призму теоретичних поглядів Джона Локка, Томаса Пейна, Джона Мілля, Вудро Вільсона.

Вихідні пункти ліберальної парадигми ТМВ: гармонія інтересів учасників міжнародних відносин, включення у спектр аналізу міжнародної політики міждержавних організацій, суспільних груп, світової громадської думки, які є інструментами стабільності; зростання взаємозалежності світу, співробітництво держав і народів як провідні тенденції світової політики; конфлікти – аномальне явище у міжнародних відносинах; посилення міжнародних організацій, права і моралі, які обмежують анархію.

Тема 2. Еволюція класичних парадигм міжнародних відносин другої половини XX ст.

Неореалізм. Особливості теоретико-методологічних засад неореалізму в інтерпретації міжнародних відносин. Спроби синтезу принципів класичного реалізму і теорії міжнародних систем в роботах Кеннета Волтца, Роберта Гілпіна. Людина, держава та міждержавне середовище як основні категорії аналізу міжнародних відносин у рамках неореалізму. В

умовах міжнародної анархії основна роль належить матеріально-силовим факторам, або полярності. Три типи полярності міжнародних систем: біполярний, мультиполярний та уніполярний за Кеннетом Волтцем. Позиція держав у ієрархії міжнародних систем символізує акумульований ними силовий потенціал, яким вони можуть оперувати та який зобов'язує їх до певної поведінки, а також визначає функції, здійснювані державою у міжнародному середовищі. Інтерпретація стану конфлікту як ситуативного прояву співвідношення сил провідних акторів у міжнародній системі. Міжнародне співробітництво як несталый вияв спільних інтересів, що може існувати і розвиватися лише на основі балансу вигоди, отриманої від нього.

Неоліберальний напрям теорії міжнародних відносин. Плюралістичний підхід Джозефа Ная, Роберта Кеохейна, Джеймса Розенау. Дослідження впливу транснаціональних відносин на зміст і характер міждержавної політики. Визначення Дж. Ная та Р. Кеохейном чотирьох типів транснаціональної глобальної взаємодії, що відбувається поза межами традиційних міждержавних відносин за умов опосередкованого контролю з боку державної бюрократії, у сферах: 1) інформації; 2) транспорту; 3) фінансів; 4) туризму.

Плюралізм – визначальна характеристика сучасних міжнародних відносин, який полягає у рівнозначності міждержавних та недержавних відносин і навіть зростанні залежності перших від других. Провідна риса світових політичних процесів – розвиток міжнародного співробітництва і домінування кооперативних інтересів. Діяльність держав у глобальній системі залежить від правових та інституційних регулювань. Держави у пошуках оптимальних механізмів співпраці встановлюють певний режим взаємовідносин, побудований на основі міжнародних організацій, які впливають на міжнародні відносини, створюючи розгалужену систему права. Комбінація економічного та ідеологічного чинників, найважливіших трендів розвитку міжнародних відносин, – основа плюралістичного напрямку неолібералізму. Взаємодія цих чинників, поряд зі зростанням транснаціональності міжнародної системи, свідчення про можливість тривалого консенсусу між державами світу.

«Великі дебати» в теорії міжнародних відносин

Перші «великі дебати» (1920-ті – 30-ті рр. XX ст.). Дискусія між реалістами та ідеалістами стосовно ключових питань міжнародно-політичної науки: актори і природа міжнародних відносин, цілі й засоби учасників міжнародних процесів.

Другі «великі дебати» (1950-і – 60-і рр. XX ст.). Критика представниками «модернізму» традиційних методів дослідження класичної школи ТМВ. Полеміка між «модерністами» і «традиціоналістами», спричинена прагненням перебороти недоліки класичного підходу і надати вивченню міжнародних відносин дійсно наукового статусу. Підвищена увага до застосування математичних методів дослідження, моделювання, збору і обробки даних, емпіричній верифікації результатів.

Третя хвиля великих дебатів (кін. 1970-х – поч. 80-х. XX ст.). Основні положення суперечки неореалістів і неолібералів стосовно світового ладу, ролі держав на міжнародній арені, стану міжнародних конфліктів і форм співробітництва, проблеми міжнародних режимів.

Проблема оцінки наслідків анархічності міжнародних відносин. Теорія неореалізму залишається етатичною, наполягаючи на визначальній ролі держави в міжнародній системі, тоді як теорія неолібералізму (й особливо плюралізму) спирається на транснаціоналізм.

Тема 3. Теорії міжнародних систем. Принципи модернізму в дослідженні міжнародних відносин: емпіризм, індуктивність, об'єктивізм, системність. Розуміння міжнародних відносин як сукупності зв'язків між учасниками. Спроби створення універсальної замкненої логічної теорії міжнародних відносин, яка б дала змогу не лише описати сучасні та минулі конфігурації, перебіг подій у міжнародній системі й пояснити їх, але також передбачити їх майбутні моделі. Основоположник загальної теорії систем – американський вчений австрійського походження Людвіг фон Берталанфі. Теза про ізоморфічність законів, що діють однаково і у природній, і в соціальній системах. Загальна характеристика й особливості міжнародних систем. Міжнародна система як ієрархічно-структурована, цілісна сукупність учасників міжнародних відносин, що пов'язані між собою сталими відносинами. Могутність як критерій ієрархічності взаємозв'язків учасників міжнародних відносин. Стадії розвитку міжнародних систем. Теорії глобальних циклів гегемонії Джорджа Моделскі в міжнародних відносинах.

Класифікація міжнародних систем Мортона Каплана. Ідея про відповідність типів міжнародних систем глобальному розподілові сил, тобто їхній «полюсності». Відносини в системі визначаються кількістю полюсів і співвідношенням між ними, відносинами між полюсами та нейтральними державами й універсальними акторами. Провідний чинник формування міжнародних відносин – володіння державами ядерною зброєю. Аналіз можливих типів міжнародних систем дає змогу зрозуміти закономірності трансформування системи одного типу в інший.

Світ-системний підхід до інтерпретації структурних характеристик міжнародних відносин. Асиметричність розвитку світової економічної системи. Взаємозалежність розвитку «центру» і «периферії» та «напів периферії» світової системи Тракування суб'єктності та джерел економічного домінування в міжнародних відносинах за концепціями Іммануїла Валлерстайна, Фернандо Кардозо, Саміра Аміна. Капіталізм – світова система економічного й політичного панування; втрата національною державою самостійності у внутрішній та зовнішній політиці; експлуатація країн третього світу транснаціональними компаніями; маргіналізація та узалежнення внутрішніх суспільних відносин від тенденцій розвитку міжнародного середовища.

Тема 4. Конструктивістська парадигма міжнародних відносин. Теоретичні витoki конструктивізму в дослідженнях Бенедикта Андерсена. Дослідження інтерсуб'єктивних структур міжнародних відносин Олександром Вендтом, Мартою Фіннемор. Ідентичності та інтереси держави значною мірою сконструйовані соціальними структурами. Ідентичність держави має колективний, а не індивідуальний характер. У структурі ідентичності може мати місце велика кількість смислових елементів (міфів, ідей, уявлень) які можуть спрацьовувати на ті або інші політичні цілі. Ідентичність як експлікативний чинник зовнішньої і внутрішньої політики держави.

Структура міжнародних відносин є результатом застосування ідей, які поділяють еліти і громадяни. Основні проблеми міжнародних відносин визначаються не інтересами, не силою і владою, а нормами і віруваннями, якими керуються політичні лідери. Взаємообумовленість формування ідентичності державами і міжнародного середовища, під яким розуміють спектр наднаціональних ідей і норм. Категорія «світового культурного середовища». Принципи «глобальної культури» – індивідуалізм і раціональна дія, орієнтовані на досягнення свободи і прогресу – є основою західного капіталізму і держави як системи раціональних бюрократичних інститутів більшості країн світу, а також підґрунтям для поділу на «ми» (ті, хто сформував ці інститути) і «вони» (ті, хто їх не має, або не визнає).

Тема 5. Теоретичні траєкторії осмислення проявів глобалізації.

Історичні форми глобалізації у концепції **Томаса Фрідмана**. «Плоский світ» і «Глобалізація 3.0.». Чинники сплюснення світу. Розвиток глобальних інфраструктур і динаміка політичної взаємодії. «Глобалізація гніву» – роль інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному світі. Глобалізація економіки і мультинаціональне виробництво. Регіоналізація та інтеграція як механізми глобального регулювання. Демографічний вимір глобалізації. Форми сучасної культурної глобалізації. Сутність і роль держави у сучасній глобальній системі світу. Трансформаційна концепція державного суверенітету Девіда Хелда та Ентоні Мак-Грю. Економізація зовнішньополітичної діяльності держав. «Великі гравці» на світовій арені. Взаємодія державних і недержавних акторів у міжнародній політиці.

Міжнародні відносини в контексті технологічного укладу та виклики Четвертої промислової революції. Технологічні чинники розвитку міжнародних відносин. Конфігурація світового порядку і розподіл сил на міжнародній арені в контексті Першої, Другої і Третьої промислових революцій. Ключові тези Клауса Шваба в інтерпретації розвитку глобалізаційних процесів крізь призму концепції Четвертої промислової революції. Зміст трансформацій у контексті Четвертої промислової революції. Вплив технологій штучного інтелекту на економічний, соціальний, політичний виміри глобального розвитку. Цифровізація виробництва та сервісних галузей як фактор розвитку глобальної економіки. Зміни в принципах функціонування глобальних ринків. Вплив роботизації та технологій

штучного інтелекту на сферу зайнятості. Проблема нерегульованості цифрової економіки. Роль криптовалют у формуванні глобальних фінансових ринків. Геоекономічні аспекти поточного стану глобалізації. Боротьба за глобальне лідерство у сфері штучного інтелекту і формування цифрового світового ладу. Тренд «технонаціоналізму». Концептуалізація цифрового світового ладу. Цифрові політичні режими «алгоритмічного феодалізму» та «технофашизму» в інтерпретації майбутнього цифрового ладу Акіна Універса.

Теорія хаосу як концептуальне підґрунтя інтерпретації перебігу міжнародних процесів. «Ефект метелика» Едварда Лоренца. Принцип чутливості системи до початкових умов та наслідки біфуркації. Адаптація принципів теорії хаосу в трактуванні суспільно-політичних процесів Лоуелом Дугласом Кілем та Еулем Елліоттом. Фактори нелінійного розвитку міжнародних процесів. Моделювання потенційних ризиків для міжнародної безпеки триполярного світового устрою порівняно з біполярним Елвіном Саперстейном.

Поняття ентропії у суспільних науках і принципи другого закону термодинаміки. Співвідношення розподілу владних повноважень та ентропії в системах управління. Дослідження кореляції структури світового порядку та рівня ентропії Рандаллом Швеллером. Турбулентність розвитку міжнародних процесів. Феномен «ungovernability» у сучасному світі. Глобальна політична аномія і підйом протестної активності у світі.

Тема 6. Концептуалізація глобального управління в теорії міжнародних відносин.

Концептуальні проекти глобального управління. Концепція «світового уряду» Хедлі Булла. Формування нового універсального міжнародного порядку має спиратися на спеціально створену універсальну політичну організацію, діяльність якої відбуватиметься поза системою національних держав. Світовий уряд, як підсумок суперництва глобальних наддержав, завдяки певному «контракту» між ними. «Світова республіка» або «космополіс», побудовані на загальному консенсусі та широкій підтримці в суспільствах усіх країн світу.

Комунітаристський проект світового суспільства Амітаї Етціоні. Етичний підхід до пояснення міжнародних процесів через синтез стрижневих цінностей Сходу та Заходу. Теза про формування глобальних цінностей і норм, народження загальної політичної культури. Створення механізму глобального керування світовими політичними процесами. Твердження про більшу перспективність наднаціональних структур, ніж міжнародних інститутів. Запорука відтворення етичного стрижня суспільного життя – усвідомлення спільних цінностей усіх членів суспільства. У світі не існує готової сукупності моральних і соціальних стандартів, тому необхідним є використання корисних елементів з кожної культури з метою укріплення взаємодії і діалогу між ними. Орієнтованість на збалансований характер прав і обов'язків індивідів і суб'єктів міжнародного права; послідовність у «ненасильстві» та невикористанні сили; множинність джерел глобальної легітимності.

Глобальні форми влади і мережеве управління. Міжнародні відносини крізь призму мережевого аналізу. Концептуальне підґрунтя мережевого аналізу: теорія ресурсної залежності; концепції багаторівневого переплетення; концепції мережевого урядування. Методологічні принципи мережевого аналізу. Інтерпретація всіх соціальних відносин, взаємодій, організаційних форм як мережевих, тобто горизонтально побудованих. Процеси полікотворення відбуваються в децентралізованій та відносно регульованій і скоординованій взаємодії між державними та суспільними/приватними суб'єктами. Мережі як форма правління здатні розв'язувати складні проблеми сучасного суспільства, які не можна розв'язати ані в рамках формальної ієрархічної структури державних бюрократій, ані територіальних меж.

Чинники де-етатизації державного управління і мережеїзація управлінських процесів. Участь недержавних акторів у державному управлінні. Методологічний та експлікативний потенціал мережевого аналізу в інтерпретації міжнародних відносин і глобального управління. Концепції мережевого управління, яка найбільш комплексно розкрита в працях Мануеля Кастельса, Анні-Марі Слотер, сучасні полікотвірні процеси можна представляти у вигляді багаторівневих переплетень, у яких розподіл благ відбувається на основі зв'язків.

Принципи функціонування мереж. Поняття «мережевого капіталу». Методологічні параметри мереж: центральність, модульність, кластери, кліки, гомофілія, транзитивність, взаємопов'язаність, щільність, згуртованість. Роль хабів у функціонуванні мереж. Структурні типи мереж: ланцюгова; зіркоподібна; матрична. Трактування сучасних міжнародних відносин і структури глобального управління на основі мережевого аналізу. Міжнародні організації і глобальні клуби як основа глобального управління. Інституціональне закріплення влади в «глобальних хабах» і проблема асиметрії розподілу владних ресурсів у транснаціональних мережах.

Теорія політичних рішень у науковому обґрунтуванні міжнародних відносин. Теорія раціонального вибору (Анатоль Рапопорт; Герберт Саймон). Дослідження «операціонального коду» політичних лідерів в ухваленні політичних рішень у міжнародному контексті (Натан Лейтс). Аналіз неформального виміру міжнародних відносин: теорія «нерішень» та герестетичний підхід до формування міжнародно-політичних процесів. Два обличчя влади в концепції Пітера Бахраха і Мортон Баратца. Типологія «нерішень» та практики їх застосування в міжнародних відносинах. Виявлення наслідків неухвалення рішень у міжнародних відносинах.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьо -го	у тому числі					усьо -го	у тому числі				
		л	п	с	інд	с.р.		л	п	с	інд	с.р.
Тема 1. Класичні школи міжнародних відносин: реалізм та ідеалізм.	17	4	-	4	-	9	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Еволюція класичних парадигм міжнародних відносин другої половини XX ст.	21	6	-	6	-	9	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Теорії міжнародних систем.	21	6	-	6	-	9	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Конструктивістська парадигма міжнародних відносин.	17	4	-	4	-	9	-	-	-	-	-	-
Тема 5. Теоретичні траєкторії осмислення проявів глобалізації.	22	6	-	6	-	10	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Концептуалізація глобального управління в теорії міжнародних відносин.	22	6	-	6	-	10	-	-	-	-	-	-
Усього годин	120	32	-	32	-	56	-	-	-	-	-	-

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Класичні школи міжнародних відносин: реалізм та ідеалізм.	4
2		
3	Тема 2. Еволюція класичних парадигм міжнародних відносин другої половини XX ст.	6
4		
5		
6		
7	Тема 3. Теорії міжнародних систем.	6
8		
9		
10	Тема 4. Конструктивістська парадигма міжнародних відносин.	4
11		
12		
13	Тема 5. Теоретичні траєкторії осмислення проявів глобалізації.	6
14		
15	Тема 6. Роль «операціонального коду» політичних лідерів у сучасних міжнародних відносинах.	6
16		
	Разом	32

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Класичні школи міжнародних відносин: реалізм та ідеалізм. Завдання: На основі вивченого матеріалу бути готовим розкрити основні принципи реалізму та ідеалізму в інтерпретації міжнародних відносин. На основі конкретних прикладів дати оцінку прикладній значущості обох парадигм та їхній життєстійкості в контексті сучасних міжнародних відносин. Інформаційні джерела до завдання розміщені в дистанційному курсі «Сучасні концепції міжнародних відносин» Тема 1. https://moodle.karazin.ua/course/modedit.php?update=399499&return=0&sr=1	9
2	Еволюція класичних парадигм міжнародних відносин другої половини ХХ ст. Завдання: Міжпарадигмальний батл. На основі вивченого матеріалу підготуйте аналітичний огляд (презентація до 10 слайдів), у якому необхідно викласти Вашу думку з приводу пояснювального та методологічного потенціалу розглянутих парадигм теорії міжнародних відносин (реалізм-неореалізм, ідеалізм-неолібералізм). Яка з розглянутих парадигм є найбільш релевантною для пояснення сучасних міжнародних процесів? Обґрунтуйте шляхом наведення фактів і прикладів. Інформаційні джерела до завдання розміщені в дистанційному курсі «Сучасні концепції міжнародних відносин» Тема 2. https://moodle.karazin.ua/course/modedit.php?update=373338&return=0	9
3	Теорії міжнародних систем. Завдання: Підготувати аналітичну доповідь з презентацією (до 10 слайдів), у якій розкрити перспективи світового устрою відповідно до динаміки глобалізаційних трендів. На основі теорії міжнародних систем оцінити позиції США і КНР та перспективи зміни балансу сил у світовому порядку. Чи завершується епоха глобальної гегемонії США у світі? Чи стане чинне сторіччя - становленням глобального домінування Китаю? І головне - чи можливо запобігти глобальному конфлікту? Що для цього необхідно зробити? Укажіть конкретні заходи! Аналітична доповідь передбачає порівняльний аналіз позицій США і КНР. Підготуватися до дебатів: Дебати: "Майбутнє світового ладу. Чи стане ХХІ сторіччя сторіччям Китаю?" Інформаційні джерела до завдання розміщені в дистанційному курсі «Сучасні концепції міжнародних відносин» Тема 3. https://moodle.karazin.ua/course/modedit.php?update=373340&return=0&sr=3	9
4	Конструктивістська парадигма міжнародних відносин. Завдання: Провести аналіз формування наднаціональної ідентичності в Європейському Союзі та США, застосовуючи моделі Карла Дойча ("плюралістичну" і "амальгамну"). Обрати 1 модель і провести аналіз. Викласти у презентації. Перша частина презентації - аналітичний огляд. Проаналізуйте проблеми формування загальноєвропейської ідентичності в Євросоюзі / американської ідентичності в США. Дайте власну оцінку механізмам реалізації європейського принципу «єдність у різноманітті». У чому полягають виклики загальноєвропейським цінностям і європейській ідентичності? На чому базуються принципи формування американської ідентичності? Які перспективи реалізації механізму «плавильного казана»?	9

	Друга частина презентації - кейс-стаді. Обрати 1 персоналію, яка, на Вашу думку, втілює сучасну європейську ідентичність/американську ідентичність. «Сучасні герої Європи». Хто з відомих європейців (політиків, громадських діячів, релігійних лідерів, науковців, діячів культури, кіно- та медіаіндустрії, спортсменів), на Вашу думку, найбільш виразно втілює сучасні європейські цінності? Обґрунтуйте. «Сучасні герої Америки». Хто з відомих американців (політиків, громадських діячів, релігійних лідерів, науковців, діячів культури, кіно- та медіа індустрії, спортсменів), на Вашу думку, найбільш виразно втілює сучасні американські цінності? Обґрунтуйте. Інформаційні джерела до завдання розміщені в дистанційному курсі «Сучасні концепції міжнародних відносин» Тема 4. https://moodle.karazin.ua/course/modedit.php?update=389137&return=0&sr=4	
5	Теоретичні траєкторії осмислення проявів глобалізації. Підготуйте аналітичну презентацію про конкретний приклад успішної стратегії держави в адаптації до трендів Четвертої промислової революції (презентація до 10 слайдів). Як обрана Вами держава адаптується до процесів цифровізації (Штучний Інтелект, криптовалюти тощо) та інноваційних технологій у цілому? Які складові зовнішньої і внутрішньої політики цієї держави, на Ваш погляд, є найбільш релевантними глобалізаційним викликам? Як ця держава позиціонує себе на міжнародній арені? Що саме, на Ваш погляд, забезпечить цій державі успіх у контексті глобальних трансформацій Четвертої промислової революції? Під час аналізу обґрунтуйте використання певного концептуально-методологічного підходу (наприклад, реалізму-неореалізму, ідеалізму-неолібералізму, теорії міжнародних систем, конструктивістської парадигми, мережевого аналізу). Інформаційні джерела до завдання розміщені в дистанційному курсі «Сучасні концепції міжнародних відносин» Тема 5. https://moodle.karazin.ua/course/modedit.php?update=399497&return=0&sr=5	10
6	Роль «операціонального коду» політичних лідерів у сучасних міжнародних відносинах. Завдання: Підготувати профайлінг одного з політичних лідерів сучасності (глави держави або очільника міжнародної організації на основі методологічних принципів "операціонального коду". Які особистісні якості та професійний досвід забезпечують складові "операціонального коду" цього лідера в ухваленні рішень? Що, на Вашу думку, відрізняє обрану персоналію з точки зору підходів до бачення принципів внутрішньої і зовнішньої політики? Як на основі цього аналізу можна трактувати поведінку і рішення цього лідера в міжнародних відносинах? Підготуйте презентацію до 8 слайдів. Інформаційні джерела до завдання розміщені в дистанційному курсі «Сучасні концепції міжнародних відносин» Тема 6. https://moodle.karazin.ua/course/modedit.php?update=399500&return=0&sr=6	10
	Усього годин	56

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені

7. Методи навчання

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним результатам навчання за ОПП представлена в табл. 7.1

Таблиця 7.1

Шифр та результати навчання (відповідно до ОПП)	Методи навчання	Засоби діагностики /форми оцінювання
РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.	Лекція; пошук джерел інформації (критичний аналіз, інтерпретація), корегування та підготовка частини дослідження, її презентація	Оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, оцінювання аналітичної частини дослідження, екзаменаційний тест
РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародними акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.	Лекція, надання зворотного зв'язку, виконання творчих завдань у командах, аналіз отриманих результатів	Оцінювання результатів дослідження на семінарських заняттях; розв'язування аналітичних завдань
РН14. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.	Лекція, робота в командах, робота з вторинними даними, презентація результатів досліджень	Оцінювання виконання творчих завдань, екзаменаційний тест
РН25. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.	Лекція, робота в командах, робота з вторинними даними, презентація результатів досліджень	Оцінювання виконання творчих завдань на семінарських заняттях, екзаменаційний тест

РН27. Самостійно приймати рішення, відповідати за командну роботу.	Робота в командах, робота з вторинними даними, презентація результатів досліджень.	Оцінювання виконання творчих завдань на семінарських заняттях, екзаменаційний тест
--	--	--

8. Методи контролю

Засвоєння тем (поточний контроль) здійснюється на семінарських/практичних заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки здобувачів до виконання конкретної роботи.

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять:

контроль та оцінювання активності роботи здобувача під час лекційних та семінарських/практичних занять (групова дискусія, тренінгові завдання);

контроль та оцінювання якості підготовки та розробки проєктних завдань у ході індивідуально / командної роботи студентів;

контроль засвоєння теоретичного та практичного матеріалу (у вигляді тестування);

контроль та оцінювання вмінь вирішувати аналітичні та інші завдання;

контроль та оцінювання вмінь проводити дослідження та презентувати із застосуванням сучасних інформаційних технологій;

оцінювання вмінь та навичок збирати та оброблювати дані.

При вивченні кожного розділу проводиться поточний контроль. На семінарському занятті здобувач може отримати від 1 до 10 балів. Максимальна сума балів за поточним контролем складає **60 балів**. Для допуску до складання підсумкового контролю здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 10 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

Підсумковий контроль засвоєння розділів здійснюється після їх завершення на основі проведення **екзамену**. Завданням контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок здобувачів, набутих під час вивчення зазначених тем. Тестове завдання складається з 20 питань, кожному з яких присвоєна кількість балів відповідно до кількості правильних варіантів відповідей, що в сумі складають 40 балів. Максимальна кількість балів, яку можна отримати за підсумковий контроль – 40 балів. Максимальна сума балів за семестр складає **100 балів**.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота						Разом	Екзам- ен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6			
10	10	10	10	10	10	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Методи оцінювання	Критерії оцінювання	Система оцінювання, бали
Оцінювання виступів з доповідями на семінарських заняттях	Зміст доповіді відповідає темі і розкриває її повною мірою, доповідь супроводжується презентабельною графічною презентацією, відповіді на запитання є вичерпними, логічними і обґрунтованими	10
	Зміст доповіді відповідає темі, але розкриває її не повністю або частково, доповідь супроводжується непрезентабельною графічною презентацією, відповіді на	8

	запитання є не повною мірою вичерпними, логічними і обґрунтованими	
	Зміст доповіді не відповідає темі і не розкриває її сутності, відповіді на запитання є хаотичними, неточними або необґрунтованими	5
Оцінювання участі у дискусіях при обговоренні доповідей на семінарських заняттях	Здобувач вищої освіти бере активну участь у дискусії при обговоренні доповіді; запитання, які він ставить доповідачу, відповідають темі доповіді, є зрозумілими і суттєвими.	2-3
	Здобувач вищої освіти бере участь у дискусії при обговоренні доповіді; запитання, які він ставить доповідачу, частково відповідають темі доповіді, подекуди є зрозумілими або суттєвими	0-2
Підсумковий контроль (тестування)	Здобувач правильно відповів на всі тестові питання.	40
	Здобувач правильно відповів на не менш, ніж 75 % тестових питань.	30–39
	Здобувач правильно відповів на не менш, ніж 50 % тестових питань.	20–29
	Здобувач правильно відповів на не менш ніж 25 % тестових питань.	10–19
	Здобувач правильно відповів на менш, ніж 25 % тестових питань.	1–9
	Здобувач не відповів на жодне з тестових питань.	0

Зарахування неформальної освіти та додаткових активностей

Здобувачі вищої освіти можуть отримати додаткові бали за успішне проходження тренінгів або дистанційних курсів на провідних освітніх платформах (Coursera, Prometheus тощо), які тематично пов'язані зі змістом дисципліни. Проходження курсу або тренінгу має бути підтверджено офіційним документом (сертифікат або свідоцтво). Курс має бути погоджений з викладачем. Рекомендується обговорити вибір курсу заздалегідь. За успішне проходження одного курсу може бути зараховано до 5 балів додаткової поточної успішності.

Додаткові бали можуть бути нараховані за активну участь у наукових конференціях, публікацію наукових статей або тез. Участь підтверджується наданням сертифіката учасника конференції та/або копіями наукових публікацій тощо. Участь з доповіддю на науково-практичній конференції оцінюється до 5 балів. За публікацію тез конференції можна отримати до 5 балів, за публікацію статті у фаховому виданні - до 10

Кожне звернення розглядається індивідуально. Рішення про зарахування додаткових балів приймається згідно з нормативно-правовими документами, що діють у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. Незалежно від кількості додаткових активностей, максимальна кількість балів поточної успішності не може перевищувати 60 балів.

Заходи, спрямовані на дотримання академічної доброчесності для здобувачів освіти:

1. Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

2. Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

3. Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

4. Надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирьохрівневої шкали оцінювання
90 – 100	Відмінно
70-89	Добре
50-69	Задовільно
0-49	Не задовільно

10. Рекомендована література

Основна література

- Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають? Походження влади, багатства та бідності. Пер. Олександр Дем'янчук. Київ: Наш Формат. 2025. 440 с.
- Бжезинський З. Велика шахівниця. Американська першість та її геостратегічні імперативи. Харків: Фабула. 2025. 288 с.
- Елісон, Г. Блеквілл, Р. Д. Вайн, Е. Лі Куан Ю. Роздуми великого лідера про майбутнє Китаю, США та світу. Київ: Stone Publishing. 2024. 224 с.
- Кіссінджер Г. Дипломатія. Київ: КМ-Букс. 2022. 864 с.
- Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Київ: Наш Формат. 2025. 400 с.
- Клаузевиц. Природа війни. Харків: Vivat. 2018. 416 с.
- Макіавеллі Н. Державець. Флорентійські хроніки. Київ: Лабораторія. 2024. 496 с.
- Теорія міжнародних відносин : підручник / за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2022. 512с.
- Томпсон Г. Безлад. Тяжкі часи у ХХІ столітті. Пер. Ганна Шаховська. Харків. Vivat. 2025. 512 с.
- Фішер К. С. Створено в Америці. Соціальна історія культури й характеру американців Київ: Ніка-Центр Перекладач Петро Дениско. 2022. 512 с.
- Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. Київ: Наш формат. 2020. 192 с.
- Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію. Київ: Клуб Сімейного Дозвілля. 2019. 416 с.
- Amin S. Modern Imperialism, Monopoly Finance Capital, and Marx's Law of Value' : Monthly Review Press. 2018. 250 p.
- Cardoso, F. H. Charting a New Course: The Politics of Globalization and Social Transformation, Rowman & Littlefield. 2001. 334 p.
- Finnemore M. National Interests in International Society, Cornell University Press. 1996. 154 p.
- Gilpin R. War and Change in World Politics. Cambridge University Press, 1981. 272 p.
- Kaplan M. A. System and Process in International Politics. ECPR Press, 2005. 260 p.
- Keohane R. O., Nye J. S. Power and Interdependence. Longman, 2001. 334 p.
- Mearsheimer J. J. The Tragedy of Great Power Politics (Updated Edition). W. W. Norton & Company, 2003. 576 p.
- Modelski G. Documenting Global Leadership. Palgrave MacMillan. 2017. 436 p.
- Morgenthau H. J. Political Theory and International Affairs: Hans J. Morgenthau on Aristotle's The Politics. Greenwood Publishing Group, 2004. 151 p.

- Thucydides. History of the Peloponnesian War. Open Road Media. 2020. 820 p.
- Wallerstein I. The Modern World-System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century. University of California Press, 2011. 440 p.
- Waltz K. N. Man, the State, and War: A Theoretical Analysis. Columbia University Press, 2001. 263 p.
- Wendt A. Social Theory of International Politics. Cambridge University Press, 1999. 429 p.

Допоміжна література

- Белл Д. Китайська модель. Політична меритократія та межі демократії. Пер. О. Дем'янчук. Київ: Наш Формат. 2023. 312 с.
- Брюховецька О. Голоси Black Lives Matter. Львів. Львівський медіафорум. 2025. 432 с.
- Гітінз Е. Ми – Bellingcat. Онлайн-розслідування міжнародних злочинів та інформаційна війна з Росією. Київ: Наш формат. 2022. 242 с.
- Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію. Харків: Vivat. 2022. 400 с.
- Еллер Д. Д. Історія американських традицій. Від «Мейфлауера» до Сінко де Майо. Київ: Видавництво Анетти Антоненко. 2024. 328 с.
- Еш Т. Г. Рідні землі. Історія Європи через особисте сприйняття. Харків: Vivat. 2024. 512 с.
- Карлайл Т. Герої, культ героїв та героїчне в історії. Пер. С. Курило. Київ: Пропала грамота. 2024. 264 с.
- Корсунський С. Як нації відновлюються: досвід Східної Азії. Харків: Vivat. 2023. 192 с.
- Левінсон Л. Як морський контейнер зробив світ меншим, а світову економіку більшою. Київ: Лабораторія. 2024. 432 с.
- Лін Чень Китайське диво і глобалізація. Від іноземних інвестицій до місцевих компаній-чемпіонів. Пер. Роман Ключко. Київ: Наш Формат. 2024. 256 с.
- Родан Г. Сінгапурське економічне диво. Від британської колонії до азійського тигра. Пер. Н. Томчевска-Попович. Київ: Наш Формат. 2025. 336 с.
- Скіннер К. Людина цифрова. Четверта революція в історії людства, яка торкнеться кожного. Харків: Фабула. 2020. 272 с.
- Франкопан П. Великі шовкові шляхи. Нова історія світу. Пер. О. Петюх. Київ: Лабораторія. 2024. 624 с.
- Харарі Ю.Н. Nexus. Коротка історія інформаційних мереж від кам'яного віку до III. Пер. Н. Хаєцька. Book Chef. 2025. 640 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення

- Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>
- Foreign Policy in Focus. URL: <http://www.fpif.org>
- Australian Institute of International Affairs. URL: <http://www.aiia.asn.au>
- Brookings Institution. URL: <http://www.brookings.edu>
- Carnegie Council on Ethics and International Affairs. URL: <http://www.cceia.org/index.html>
- Centre for International Security and Cooperation. URL: <http://cisac.stanford.edu>
- Centre for Strategic and International Studies. URL: <http://csis.org>
- Foreign Policy Association. URL: <http://www.fpa.org>
- International Institute for Strategic Studies. URL: <http://www.iiss.org>
- Royal Institute of International Affairs (Chatham House). URL: <http://www.chathamhouse.org.uk>
- International Relations and Security Network. URL: <http://www.isn.ethz.ch>
- Japan Institute of International Affairs. URL: <http://www.jiia.or.jp/en>
- South African Institute of International Affairs. URL: <http://www.saiia.org.za>

- Swedish Institute of International Affairs. URL: <http://www.sipri.org>
- Transnational Foundation for Peace and Future Research. URL: <http://www.transnational.org>
- United States Institute of Peace. URL: <http://www.usip.org>
- OECD AI Laboratory. URL: <https://oecd.ai>
- The Economist – аналітичне видання. URL: <https://www.economist.com>
- Foreign Affairs. URL: <http://www.foreignaffairs.com>
- Journal of International Affairs. URL: <http://jia.sipa.columbia.edu>
- Journal of Public and International Affairs. URL: <http://www.princeton.edu/jpia>
- Journal of World Systems Research. URL: <http://jwsr.ucr.edu/index.php>
- Pew Research Center. URL: <http://www.pewresearch.org>
- World Values Survey. URL: <http://www.worldvaluessurvey.org>
- Eurobarometer. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>
- Afrobarometer. URL: <http://www.afrobarometer.org>
- Asianbarometer. URL: <http://www.asianbarometer.org>
- World Population Clock. URL: <http://www.worldometers.info>
- The Global AI Index. URL: <https://www.tortoisemedia.com/intelligence/global-ai/>
- Науковий журнал «Politicus». URL: <http://politicus.od.ua>
- Міжнародні та політичні дослідження. URL: <https://journals.onu.in.ua/index.php/interpolis>

12. Особливості навчання за денною формою в умовах продовження дії обставин непереборної сили

В умовах дії обставин непереборної сили освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/розпоряджень ректора/проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборонаю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість скласти екзамен дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Сучасні концепції міжнародних відносин».